

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri
Book of Proceeding 14th International Congress on Social Studies with Recent Researches

كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي الرابع عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

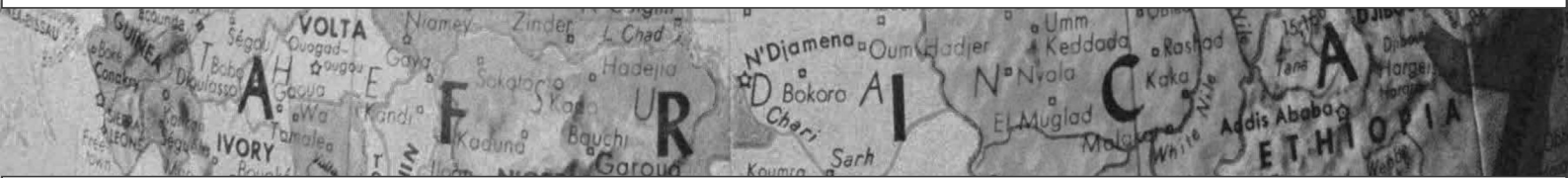

Editörler - المحررين - Editors

Prof. Dr. Hatem Fahd Hno

Prof. Dr. Ömer Bozkurt

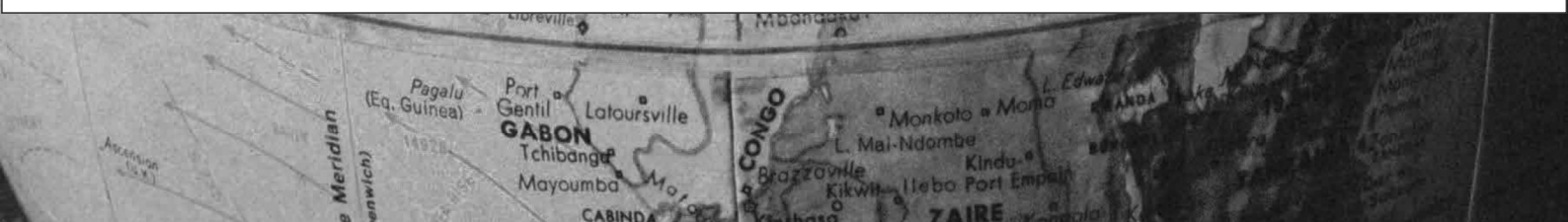
Dr. Sid Ahmed Soufiane

Dördüncü Cilt

المجلد الرابع

Volume IV

ISBN: 978-605-74907-8-0

Yayımlanma İzin Tarihi: 11.10.2021

Yayımlanma Tarihi: 15.12.2021

Yayınevi: Recent Academic Studies

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

Book of Proceeding 14th International Congress on Social Studies with Recent Researches

كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي الرابع عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

Editörler: *Hatem Fahd Hno, Ömer Bozkurt, Sid Ahmed Soufiane*

Yayıncılık Sertifika No: 49062

Genel Yayın Yönetmeni: *Hasan BASKIN*

Kapak Resmi:

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

1. Basım, Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

210 x 297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN 978-605-74907-8-0

1. Sosyal Bilimler 2. Kongreler ve toplantılar 3. Tam Metinler

PDF yayın

Yayımlanma adresi: <https://www.recentsocialstudies.org/tr/>

Recent Academic Studies

Yeni Pazar Mh. Ali Okumuş Cad. Mevlana Sitesi A Blok – Çayeli / Rize

Kongre Onursal Başkanları

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar - Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Aqeel Yahya Alaraji - University of Al-Hamdaniya Rektörü

Düzenleme Kurulu

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Ömer Bozkurt – Mardin Artuklu Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Hatem Fahad Hno - University of Mosul (Irak)

Doç. Dr. İzzet Karakulak - Mardin Artuklu Üniversitesi

Dr. Said Assil -Regional Center for Education and Training Professions – Fas

Dr. Sid Ahmed Soufiane - Annaba University (Algeria)

Bilim ve Değerlendirme Kurulu

Prof. Dr. Aykut Gül
Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. M.Zeki Duman
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Prof. Dr. Coşkun Karaca
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Seçkin Gönen
Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Hasan Vural
Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Şinasi Akdemir
Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Hatice Palaz Erdemir
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Prof. Dr. Yüksel Kaştan
Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Yılmaz
Ordu Üniversitesi

Doç. Dr. Abdullah Burhan Bahçe
Dumlupınar Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Bekmezci
Toros Üniversitesi

Doç. Dr. Aysen Temel Eginli
Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Önder Kutlu
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doç. Dr. Azhaar Kazy Muter
University of Diyala - Iraq

Prof. Dr. Özcan Karahan
Bandırma Onyedinci Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Basman Nawaf Fathi
University of Buraimi - Oman

Doç. Dr. Cahit Aslan
Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Ender Durualp
Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Erdoğan Köycü
Bartın Üniversitesi

Doç. Dr. Erkan Arı
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Güler Tozkoparan
Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. H. Burçin Henden Şolt Zonguldak
Bülent Ecevit Üniversitesi

Doç. Dr. Hanaa Salim Dayhei
University of Mosul - Iraq

Prof. Dr. Hatem Fahad Hanoo
University of Mosul - Iraq

Doç. Dr. İsmail Sevinç
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doç. Dr. Kifah Abbas Ramadan
University of Mosul - Iraq

Doç. Dr. Kübra Önder
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Doç. Dr. Murat Güreşçi
Giresun Üniversitesi

Doç. Dr. Murat Koçyiğit Konya Necmettin
Erbakan Üniversitesi

Doç. Dr. Musa Öztürk
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa Kocaoğlu
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doç. Dr. Nadia Khairuldeen Azeez
University of Mosul - Iraq

Doç. Dr. Nurhan Aydın
Kafkas Üniversitesi

Doç. Dr. Özkan Bilgili
İzmir Demokrasi Üniversitesi

Doç. Dr. Serdar Ünal
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Doç. Dr. Umut Burak Geyikçi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Doç. Dr. Ümit Sormaz
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Abdullah Balcıoğulları
Çukurova Üniversitesi

Dr. Ahmad Mahmoud Kaadan Alqasemi
Academy College Education - Palestine

Dr. Ahmet İhsan Aytek
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Dr. Ali İhsan Özeroğlu
İstanbul Rumeli Üniversitesi

Dr. Ali Najem Abdllah
University of Baghdad - Iraq

Dr. Aydın Ünal
Kırklareli Üniversitesi

Dr. Baidaa Abdlui Jawed Muhammad Tawfiq
University of Mosul - Iraq

Dr. Birnaz Er
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Dr. Çiğdem Çakır
Gaziantep Üniversitesi

Dr. Deniz Macit
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Dr. Djamel Benmerar
University of Djilali Bounaama Khemis Miliana
- Algeria

Dr. Djouher Belhanafi
University of Mascara - Algeria

Dr. Esra Özkan Pir Erzincan Binali Yıldırım
Üniversitesi

Dr. Evrim Derinözlü

Dr. Ezgi Seçkiner
Bingöl Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Dr. Fatih Akbayır
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. Fatma Yılmaz Erzincan Binali Yıldırım
Üniversitesi

Dr. Ferhat Bitlisli
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Dr. Fetullah Battal
Bayburt Üniversitesi

Dr. Gizem Özgürel
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Dr. Gözde Ertürk
Aksaray Üniversitesi

Dr. Gülümsel Durhan
Muş Alparslan Üniversitesi

Dr. Hünkar Güler
Ömer Halisdemir Üniversitesi

Dr. Hüseyin Okur
Kocaeli Üniversitesi

Dr. İdris Turan
Hakkâri Üniversitesi

Dr. İlkin Markoc
Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr. İsa Altınışık
Selçuk Üniversitesi

Dr. Kenan Orçanlı
Toros Üniversitesi

Dr. Kurtuluş Merdan
Gümüşhane Üniversitesi

Dr. Liqaa Khalil Ismail Yahya Nineveh
Education Directorate - Iraq

Dr. Majed Abdel Aziz Al-Khawaja
Former Director Of Admissions and Student
Affairs / Academic And Journalist - Jordon

Dr. Mayyadah Qais Ramadhan
University of Basra - Iraq
Dr. Mehmet Kırılıoğlu
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Murat Kemal Keleş
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Dr. Mustafa İyibildiren
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Mutlu Yoruldu
Balıkesir Üniversitesi

Dr. Nadia Masoud Sharif
University of Mosul - Iraq

Dr. Ozan Selçuk
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Dr. Önder A. Afşar
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Öner Gümüş
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Dr. Raghad Abdulkareem Ahmed
University of Mosul - Iraq

Dr. Rana Abdlmunem Yahya Hamu
University of Mosul - Iraq

Dr. Rana Salim Mohammad
University of Mosul - Iraq

Dr. Raziye Aksu
Akdeniz Üniversitesi

Dr. Reyhan Rafet Can
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Dr. Ruhan İri
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Dr. Saja Kahtan Mohammed
University of Mosul - Iraq

Dr. Seemaa Faisal Mohammd
University of Mosul - Iraq

Dr. Suzan Urgan
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Touhami Bachir Ahmed Draia
University - Algeria

Dr. Vahit Çalışır
İskenderun Teknik Üniversitesi

Dr. Wathiqa Hazim Jasim
Nineveh Education Directorate - Iraq

Dr. Yasin Akyıldız
Kırklareli Üniversitesi

Dr. Yaşar Yeşilyurt
Samsun Üniversitesi

Dr. Yenal Yağmur
Siirt Üniversitesi

Dr. Z. Burcu Şahin
Gelişim Üniversitesi

Dr. Zahra Kasse Moulay Ismail
University - Morocco

Dr. Zuhâl Karakayacı
Selçuk Üniversitesi

Öğr. Gör. Zeynep Çınar
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Sekreteryâ

Ar. Gör. Kevser Yılmaz
Dokuz Eylül Üniversitesi

ÖN SÖZ

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi, 29-31 Ekim 2021 tarihlerinde Antalya’da gerçekleşti. Bu kongre, Saygın Bilim Derneği’nin (Saybilder) organizasyonunda ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile University of Al-Hamdaniya’nın (Irak) ilmi desteği ile düzenlenmiştir. Kongrede şu davetli konuşmacılar birer akademik sunum gerçekleştirdiler:

Konuşmacı	Bildiri Adı	Kurumu	Ülkesi
Prof. Dr. Salah Muhamad Husayn Alfıqia	التعليم والصحافة في ليبيا خلال العهد العثماني 1911.1551 م	Al-Mergib University	Libya
Dr. Muhamad Kilati	L’abus de Biens Sociaux	Chouaïb Doukkali University	Fas
Dr. Nabil Ben Abdellatif	عالم الاجتماع ابن خلدون بعيون غربية	University of Tunis	Tunus
Dr. İbrahim Muhamad Hasan	ضرورة نشر الثقافة الإسلامية	University of Maiduguri	Nijerya
Dr. Mahmud Ali Aleumari	أثر الالتزام بالواجبات الزوجية المشتركة في استقرار الأسرة وسعادتها	The World Islamic Sciences and Education University	Ürdün
Dr. Touhami Bachir	كيف أسهمت بريطانيا في صدور فرمان الإصلاحات لسنة 1856؟ وما كان مصير هذا فرمان؟	Ahmed Draia University	Cezayir
Prof. Dr. C. Uğur Özgöker	İslam Coğrafyasında Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon	Arel Üniversitesi	Türkiye

Aynı zamanda Türkçe, İngilizce ve Arapça duyurular yapılarak bilim insanlarına çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrılar sonrasında Türkiye’den 78, yurtdışından (Cezayir, Fas, Filistin, Hindistan, Irak, Katar, Libya, Malezya, Mısır, Nijerya, Suudi Arabistan, Tunus, Umman, Ürdün, Yemen vb.) da 84 olmak üzere toplam 162 bildiri hakem ve değerlendirme kurulunun onayını alarak programa dâhil edilmiştir.

Kongrede sunulan bu bildirilerin milletimize, insanlığa ve bilgiyle amel edenlere faydalı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ömer Bozkurt

Düzenleme Kurulu Başkanı

İçindekiler - المحتويات - Contents

HALK SAĞLIĞI MERKEZİ'NE BAŞVURAN VATANDAŞLARIN AKILCI İLAÇ KULLANIM DAVRANIŞLARI..	1011
REKLAM VE REKLAM TEORİSİ HAKKINDA BİR İNCELEME 2021	1022
ÖRGÜTSEL KÖRLÜK KAVRAMININ İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ	1031
ÇOCUK OYUN PARKLARININ ANNELERİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	1047
TÜRKİYE'DE FOSİL YAKITLARIN NEDEN OLDUĞU DIŞSAL MALİYETLERİN ANALİZİ	1056
SİVAS ŞEHİRİ ELEKTRİK ARZINDA SIFIR KARBON HEDEFİNE ULAŞILMASI DURUMUNDA SAĞLANACAK EKONOMİK VE ÇEVRESEL KAZANÇLAR	1066
ÇİFTÇİLERİN KREDİ KULLANIMLARINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER: ADANA İLİ KARAİSALI İLÇESİ ÖRNEĞİ	1076
GÜNEŞ ENERJİSİNDEN DAĞINIK ELEKTRİK ÜRETİMİ İÇİN FATURALANDIRMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	1092
DAĞINIK ELEKTRİK ÜRETİM SİSTEMLERİNİN ŞEBEKE VE PİYASA ENTEGRASYONU	1101
AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜK ENDEKSİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'NİN E7 ÜLKELERİ İÇERİSİNDEKİ ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ: SON 10 YILDA TÜRKİYE İHRACATINDA EN FAZLA PAYA SAHİP OLAN İLK BEŞ FASIL ÜZERİNE BİR İNCELEME	1111
LİDERLİĞE İLGI ÖLÇEĞİNİN TÜRK KÜLTÜRÜNEUYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI	1123
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULUNDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ	1130
ALMANYA'DA E-TİCARET	1137
BÜTÜNLEŞİK ÜRÜN-SÜREÇ TASARIMI VE IPMS MODELİ.....	1144
CONSTRUCTING EVERYDAY LIFE THROUGH VALUES: SOCIAL CONFLICT, CONSENSUS CULTURE AND CONTEXT PARTNERSHIP	1158
COVID-19 SALGINI VE DİJİTAL TOPLUMSAL CİNSİYET UÇURUMU.....	1166
PARASAL AKTARIM MEKANİZMASINDA BANKA KREDİ KANALI: KURAM VE İDEAL İŞLEYİŞİ AÇISINDAN BİR İNCELEME	1172
TÜRKİYE'DE HAVALİMANI TERMİNAL İŞLETMECİLİĞİ BAĞLAMINDA COVID-19 VE POST COVID-19 SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	1181
İNSANSIZ HAVA ARAÇLARININ (İHA) SİVİL KULLANIMI VE FİLO SAHİBİ İŞLETMELER AÇISINDAN STRATEJİK ÖNEMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	1189
SPOR BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN YEME FARKINDALIK DURUMLARININ İNCELENMESİ.	1196
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPOR FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	1203
COVID-19 PANDEMİSİ VE ULAŞTIRMA SEKTÖRÜ: AFRIKA KITASINDA ALINAN ÖNLEMLERİN İNCELENMESİ VE İYİLEŞTİRME ÖNERİLERİ	1212
DERİNLEŞEN BİLGİ ÇAĞI İLE BİRLİKTE YÖNETİMİN DOĞASINDA DEĞİŞİM BEKLENTİSİ: SİBEROKRASİ	1227
DİJİTALLEŞMENİN ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE İŞ BİRLİĞİNE ETKİSİ.....	1235

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

TÜRKİYE’DE MÜLKİ İDARE’NİN SORUNLARINI FARKLI BİR YOLDAN TESPİT ETMEK: 2002 TARİHLİ MÜLKİ İDARE ŞURASI İHTİSAS KOMİSYON RAPORLARI VE 2019 TARİHLİ MÜLKİ İDARE ÇALIŞTAYI RAPORU ÜZERİNE BİR İNCELEME	1247
SANAL KAYTARMA DAVRANIŞININ DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	1261
KABİN EKİBİNİN COVID 19 KAYGILARININ SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE FARKLILAŞMASI	1285
MODA ENDÜSTRİSİNDE KALİTE FONKSİYON GÖÇERİMİ YÖNTEMİ İLE MARKA EVİ KURULUMU	1296
COVID’19 PERSPEKTİFİNDEN İNSAN KAYNAKLARI UYGULAMALARINDA KRİZ YÖNETİMİ: BİR GIDA İŞLETMESİ ÖRNEĞİ	1317
KORONAVİRÜS VE SANAT: GÜZEL SANATLAR MÜZELERİNİN PANDEMİYLE MÜCADELESİ	1338
MEHMET ZİHNÎ EFENDİ’NİN HAYATI ESERLERİ VE “Nİ’MET-İ İSLÂM” ADLI ESERİNİN NAMAZ BÖLÜMÜNDEKİ HADİS KAYNAKLARI ÜZERİNE BAZI MÜLÂHAZALAR	1357
MEMORIES' MEDIATOR EFFECT ON THE RELATIONSHIP BETWEEN CULTURAL ATTRACTIVENESS AND DESTINATION LOYALTY	1368
PROF. DR. TALAT KOÇYİĞİT’İN HADİS VE SÜNNET ÜZERİNE BAZI GÖRÜŞLERİ	1374
NEW TYPES OF OVERT AND IMPLICIT DISCRIMINATIONS IN DIGITAL-BASED SOCIAL INTERACTION SPACES	1392
BİR YEREL YÖNETİM BİRİMİ OLAN İL ÖZEL İDARESİNİN BİLİNİRLİĞİ: ÇORUM İL ÖRNEĞİ	1399
ISPARTA SÜLEYMAN DEMİREL HAVALİMANI’NIN CILOS-WASPAS BÜTÜNLEŞİK YAKLAŞIMIYLA YILLARA GÖRE PERFORMANSININ DEĞERLENDİRİLMESİ	1415
SİVİL HAVACILIKTA UÇAK KAZALARININ ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	1430
STUDY OF FACTORS FOR CONVERSION TO ORGANIC FARMING IN TURKEY	1444
TÜRKİYE’DE ARICILIK ÜRÜNLERİNİN ÜRETİM MİKTARI VE DIŞ TİCARET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	1452
TARIMSAL KURULUŞ VE ORGANİZASYONLARIN ÇİFTÇİ GÖZÜYLE DEĞERLENDİRİLMESİ	1463
THE EFFECT OF REGRET ON CONSUMER-BRAND IDENTIFICATION: COUNTRY OF ORIGIN AS A MODERATOR	1483
TÜRK KOOPERATİFÇİLİĞİNDE BAZI BAŞARILI UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	1490
SPOR ENDÜSTRİSİ ÇERÇEVESİNDE STADYUM DOLULUK ORANLARINI ARTIRMANIN YOLLARI	1504
ORDU BELEDİYESİ’NİN, ORDU BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ’NE DÖNÜŞME SÜRECİ	1514
COVID 19 KAYNAKLI PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ	1529
COVID-19 VE İNSAN YAŞAMINDAKİ DEĞİŞİKLİKLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	1548

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

MEHMET ZİHNÎ EFENDİ'NİN HAYATI ESERLERİ VE "Nİ'MET-İ İSLÂM" ADLI ESERİNİN NAMAZ BÖLÜMÜNDEKİ HADİS KAYNAKLARI ÜZERİNE BAZI MÜLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

Bartın Üniversitesi, Orcid: 0000-0003-4555-4552

Özet

Tebliğimizin ilk bölümünde Mehmet Zihnî Efendi'nin hayatına yer vereceğiz. Mehmet Zihnî Efendi, 1845 yılında doğmuş ve 1912 yılında vefat etmiş olan Osmanlı Dönemi âlimlerinden biridir. Telif ettiği *Ni'met-i İslâm* adlı ilmihâli revaç bulmuş eserlerinden biridir. Salât, Savm, Hac gibi ilmihâl konularını ayrı ayrı ciltler halinde Osmanlıca olarak yayınlanmıştır. Günümüz Türkçesine de çevrilmiş olan eserleri vardır. Bu eserlerden birisi de *Ni'met-i İslâm*'dır.

Ni'met-i İslâm adlı eseri üzerine yapılan Osman Güman'ın XIX. Yüzyılda *Nimet-i İslâm Kitabı Çerçevesinde İlmihâl Fıklu* adlı Yüksek lisans tezi ile İbrahim Öztürk'ün Mehmed Zihnî Efendi'nin *Nimet-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi* (Oruç, Zekât, Hac ve Nikâh Bölümleri) adlı yüksek lisans tezi bu çalışmalardan bazılarıdır.

Ni'met-i İslâm adlı eseri üzerine yapılan Osman Güman'ın XIX. Yüzyılda *Nimet-i İslâm Kitabı Çerçevesinde İlmihâl Fıklu* adlı yüksek lisans tezi ile İbrahim Öztürk'ün *Mehmed Zihnî Efendi'nin Ni'met-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi* (Oruç, Zekât, Hac ve Nikâh Bölümleri) adlı yüksek lisans tezi bu çalışmalardan bazılarıdır.

Sadi Çögenli, *Müderriş Hacı Mehmed Zihnî Efendi Bibliyografyası* ve Ahmet Turan Arslan'ın *Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Mehmed Zihnî Efendi* adlı eseri kayda değer çalışmalardan bazılarıdır.

Mehmet Zihnî Efendi'nin özellikle *Ni'met-i İslâm* adlı İslam İlmihâlini değişik zamanlarda Osmanlıca olarak neşretmesinin yanında günümüz Türkçesine de kazandırılmış bu eseri üzerinden detaylı çalışmalar yapılmamış sadece ilmihâlinin bazı bölümleri yüksek lisans tezi olarak çalışılmış olmasıyla beraber eserin bir tanesi namaz bölümü anılan yüksek lisans tezinde ele alınmamıştır.

Tebliğimizin ikinci bölümünde Mehmet Zihnî Efendi'nin Hayatı, *Nimet-i İslâm* adlı eserinin yanında *el-Muntehab fî Ta'lîmi Luğati'l-Arab*, *el-Muktedab mine'l-Muntehab fî Ta'lîmi Luğati'l-Arab*, *el-Muşezzeb* (Mektebu Edeb fî Sarfi ve Nahvi Lisâni'l-Arab), *Usûl-i Fıkıh* (Husûlu'n-Nekh fî Usûli'l-Fıkıh) *Elgâz-ı Fıkhiyye*, *Kızlar Hocası*, *Ni'met-i İslâm*'ın özeti olan *el-Muhtasarât fî Mesâili't-Tahârât ve'l-İbâdât*, *el-Hakâik mimmâ fî'l-Câmi's-Sağîr ve'l-Meşârik min Hadîsi Hayri'l-Halâik el-Muhtasarât fî Mesâili't-Tahârât ve'l-İbâdât*, *Ta'lîku Sahîhi'l-Buhârî*, *Ta'lîku Sahîhi Muslim*, *el-Kavlu's-Sedîd fî İlmi't-Tecvîd* ve *Meşâhiru'n-Nisâ* gibi Osmanlıca ve Arapça neşrettiği diğer eserlerinin de tespiti yapılacaktır.

Tebliğimizin son bölümünde mezkûr yüksek lisans tezlerinde yer verilmemiş olan Mehmet Zihnî Efendi'nin *Ni'met-i İslâm* adlı eserinin salât (namaz) bölümünde ele aldığı hadislerin kaynakları araştırılacaktır.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

Anahtar Kelimeler: İslâm İlmihâli, *Ni'met-i İslâm*, Mehmet Zihnî Efendi, Hadîs, Osmanlı Dönemi Âlimleri. **1.HAYATI**

Asıl adı Mehmed'dir. Zihnî, medresede öğrenci iken hocası tarafından mahlas olarak verildi. 1262/1845 yılında İstanbul'da Vefa semti yakınında Hızır Bey Mahallesi'nde doğdu. Kaza kaymakamlarından Mehmed Reşîd Efendi ile Güzîde Gülsüm Hanım'ın oğludur.¹

Özel öğrenim gördükten sonra Cami derslerine devama başladı. Burada ciddi ve sıkı bir öğrenimden sonra Ulûm-ı Âliye Şehâdetnâmesi diğer adıyla İcâzetnâme-i Esâtîze yani Medrese Öğretim Üyeliği Diploması aldı. 1864'te Bâb-ı Âlî Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası'nda, 1868'de Matbaa-i Âmire'de Takvîm-i Vekâyî kitabet ve musahhihliğinde görev yaptı. 1877'de üç ay kadar süren Hasan Râsim Paşa'nın çocuklarının muallimliği göreviyle bulunduğu İskenderiye seyahati vardır. Buradan öğretim mesleğine geçerek 1878'de Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nde Ulûm-ı Arabiyye ve Dîniyye muallimliğine tayin edildi. Mekteb-i Sultânî'deki öğretmenliği uhdesinde kalmak üzere Mekteb-i Mülkiyye-i Şâhâne'de Arapça ve Usûl-i Fıkıh müderrisliğine getirildi. Devamlı olarak bu görevi yirmi üç yıl ifa ettikten sonra 1906 yılında istifa ederek ayrıldı. Müderrisliği süresince 1891'de Maârif Nezâreti'nde beş üyeden oluşan Tedkîk-i Müellefât Komisyonu üyeliğinde, 1895'te yine Maârif Nezâreti'nin Meclis-i Kebîr-i Maârif üyeliğinde bulundu ve 1903'te Maârif Nezâreti Encümen-i Teftîş ve Muâyene Başkanlığı'na terfi etti. Meşrûtiyetten sonra tekrar getirildiği Meclis-i Kebîr-i Maârif üyeliği görevinde yaş haddini aşmasına rağmen Heyet-i Vükelâ kararıyla ilmî konularda görüş ve bilgisinden istifade edilmekte olmasından dolayı yaş sınırından istisna edildi. Şa'bânî tarikatına mensuptur ve Şeyh Muhammed Necîb Efendi'nin müridlerindedir. 1913 yılında İstanbul'da Beylerbeyi'ndeki köşkünde vefat etti. Beylerbeyi'nde Küplüce Mezarlığı'na defnedildi.²

2.ESERLERİ

Mehmet Zihnî Efendi, akli ve nakli ilimlerdeki muvâzeneyi sağlamış, belirtilen istikâmette Arapça ve ilimlerine vâkıf olmuş, çağının bereketli ilim atmosferini teneffüs etmiş ve bunu kıymetli eserlerinde Ahmet Cevdet Paşa'ya (ö. 1313/1895) denkifadesiyle yansıtabilmiş kudretli bir alimdir. Bir *Nimet-i İslâm*'ı bir *Etvâku'z-Zehab Tercümesi* veya *el-Kavlu'l-Ceyyid*'i gözden geçirilecek olursa belirtmeye çalıştığımız ruh ve mana hamulesi içinde kıvamını almış bir şahsiyet olduğunu rahatlıkla sezebiliriz. Şer'i ilimlere tam vukufuyla birlikte birtakım eserlerini modern metotlarla yazmış olmasından anlıyoruz ki o, Doğu-Batı ilmî metotlarını sinesinde cemedan, intikal döneminin en mühim simalarındandır. «*Târîh-i Edebiyyât-ı Arabiyye*» sahibi Mehmet Fehmî (ö. 1363/1943) Kilisli Muallim Rifat (ö. 1373/1953) bu vadide onunla beraberdirler.³

Mehmed Zihnî, çok ahlâklı ve mahcup bir kişi idi. Hayatını okumaya, yazmaya ve öğretmeye hasretmişti. Evinde veya görevinde bulunmadığı sıralarda kütüphanelerde vakit geçirirdi. Az uyurdu. Öğrencilerinin dediğine göre ciddîlik, samimîlik, edeb ve terbiye, çalışkanlık, şefkat, hamiyet kendisinde kemâliyle bulunan vasıflardandı. Farsçayı ve bilhassa Arapçayı son derece iyi bilirdi. Arap Dili ve Edebiyatı öğretimi için yazdığı ders kitaplarında yeni bir çığır

¹ Mehmet Zihnî Efendi, *Büyük İslam İlmihâli Nimet-i İslâm*, İslam Dergisi Yayınları, İstanbul, 1986. s. XXI.

² Sarayda görevli Şâkir Bey adlı bir kardeşi vardı. Eşinin adı Mevhibe Hanım'dır. Atâ Bey'in Hâdiye Hanım ve Selma Hanım adlarında iki kızı ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin ilk Gümrük ve Tekel Bakanlığı ve uzun yıllar Kızılay Genel Başkanlığı görevlerinde bulunan Ali Rana Tarhan adlı bir oğlu vardı. Torunu, Prof. Dr. Abdulhak Tayfur Zihnî Tarhan'dır. Prof. Dr. Kenan Gürsoy da kızı tarafından aynı soydan gelmektedir. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihnî-efendi> Erişim Tarihi 09.10.2021.

³ Mehmet Zihnî Efendi, *Büyük İslam İlmihâli Nimet-i İslâm*, s. XXI.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

açtı. Eserleri daha çok Arap Edebiyatı, Hadîs, Fıkıh ve Akâid'e dairdir. Arapçadan çevirileri de vardır. ⁴

Eserlerini yazma ve matbû olmak üzere iki bölümde zikrettik.

2.1.Yazma Olanlar

*Dustûru'l-Muvahhidîn*⁵

el-Hakâyık mimmâ fi'l-Câmii's-Sağîr ve'l-Meşârik min

*Hadîsi Hayri'l- Halâük*⁶

*Husûlu'n-Nakhi î Usûli'l-Fıkhı*⁷

İktibâsu'l-Envâr fi Tercemeti'l-Menâr

*Kavâid-i Turkiyye Risâlesi*⁸

*Meşârıku'l-Envâr'a Ta'likât*⁹

*Sarf-ı Arabî*¹⁰

*Şerhu Ebyât-ı İsfhendî*¹¹

*Şerhu Teshîli't-Tahsîl*¹²

*Tercemetu Tuhfeti'l-Mulûk*¹³

2.2.Basılmış Olanlar

*el-Munkızu mine'd-Dalâl*¹⁴

*Etvâku'z-Zehab Tercümesi*¹⁵

*Feyz-i Yezdân Terceme-i Nasîhatu'l-İhvân*¹⁶

*Ta'likât Alâ Şerhi's-Şeyhi'r-Radiyyi ale's-Şâfiye li'bni'l-Hâcib*¹⁷

*Meşâhiru'n-Nisâ*¹⁸

⁴ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihnî-efendi>

⁵ Fıkıh, ı'tikat ve ahlâka dairdir.

⁶ Hadîs ilmine aittir. Eserin iki cüzü 1310/1893 ve 1311/1894 tarihlerinde İstanbul'da neşredilmiştir. Kalan kısmı Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi'nde yazma hâlinde muhafaza edilmektedir. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihnî-efendi>.

⁷ İslam Hukûku Metodolojisi'ne aittir.

⁸ Türkçe'nin gramerine dairdir.

⁹ Sağâni'nin *Meşârıku'l-Envâr*'ı üzerine yaptığı tashîh ve açıklayıcı notlardır.

¹⁰ 18 yaşında iken Arap Sarfı'na dair kaleme aldığı eserdir.

¹¹ Bazı Arapça beyitlerin şehridir.

¹² Arapça Nahiv ilmine dairdir.

¹³ Hanefî alimlerinden Zeynuddîn Muhammed b. Ebîbekir Abdulmuhsin er-Râzî'nin *Tuhfetu'l-Mulûk* adlı eserinin tercümesidir. Fıkıh kitabıdır.

¹⁴ İstanbul, 1278/1872. İmâm Gazzâlî'den (ö. 505/1111) tercümedir. Eserin aslı, İmâm Gazzâlî'nin meşhur otobiyografisidir.

¹⁵ İstanbul, 1290/1874. ez-Zemahşerî'den (ö. 538/1144)tercüme edilmiştir.

¹⁶ İstanbul, 1292/1876. Ömer İbnu'l-Verdî'nin *Nasîhatu'l-İhvân* adlı kasîdesinin tercümesidir. Bu eser ile ilgili yazılmış bir makale için Bkz. Bakırcı, Selma, *İbnu'l-Verdî'nin Nasîhatu'l-İhvân Adlı Kasidesi ve Çevirisi* Turkish Studies, 2013, c. 8, sy. 13-20.

¹⁷ İstanbul, 1293/1877.

¹⁸ 2 cilttir. 1294-1296/1878-1880 yılları arası İstanbul'da basılmıştır. Eser sadece İslâmî devir Arap ve Türk kadınlarının değil aynı zamanda Fars dünyasında ve diğer ülkelerde gerek İslâm öncesi gerekse İslâmî devirde yetişmiş hanımların da hâl tercümelerini ihtiva etmektedir. Müellif, eserde anlattığı kadınların şiirlerinden örnekler

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

*el-Muktedab mine'l-Muntehab fî Ta'lîmi Luğati'l-Arab*¹⁹

el-Kavlu'l-Ceyyid fî Şerhi Ebyâti't-Telhîs ve Şerheyhi ve

*Hâşiyeti's-Seyyid*²⁰

*Tuhfetu'l-Erîb fi'r-Reddi alâ Ehli's-Salîb Tercümesi*²¹

*Kitâbu't-Terâcim*²²

*el-Muktedab fî Nahiv Lisâni'l-Arab*²³

*Elgâzu Fıkhiyye*²⁴

*Usûl-i Fıkıh*²⁵

*el-Buhârî'nin el-Câmiu's-Sahîh'i Üzerine Ta'lîkât*²⁶

*Ni'met-i İslâm*²⁷

*Meşâhiru'n-Nisâ*²⁸

el-Kavlu'l-Ceyyid fî Şerhi Ebyâti't-Telhîs ve Şerhayhi ve

*Hâşiyeti's-Seyyid*²⁹

de vermiştir. Bir nevi meşhûr kadınlar ansiklopedisidir. Kız Öğretmen Okulu'nda okutulmak üzere yazılmıştır. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihnî-efendi>.

¹⁹ (Sarf kısmı). İstanbul, 1303/1886.

²⁰ İstanbul, 1304/1887.

²¹ İstanbul, 1304/1887. Majokalı bir Katolik Fransiskan rahibi iken Müslüman olan Anselmo Turmeda'nın Hristiyanlığın yanlış yönlerini anlatmak için yazdığı eserin tercümesidir.

²² İstanbul, 1304/1887. Arap Dili ve Edebiyatı mütehassıslarının hayat hikâyelerini ve bazı eserlerinden örnekleri içerir. Arapça'dır. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihnî-efendi>

²³ (Nahiv kısmı), İstanbul, 1304.

²⁴ İstanbul, 1309/1892. Fıkıh'la ilgili bazı güç meselelerin çözümünü anlatır.

²⁵ İstanbul, 1309/1892. Ders kitabıdır.

²⁶ İstanbul, 1315/1898.

²⁷ Mehmed Zihnî Efendi'nin şöhretini sağlayan en mufassal Türkçe eseridir. İ'tikat, İbadet ve Muâmelâta ait fıkhi konuları ihtiva eder. Bu eser bölümler hâlinde basılmıştır. *Ni'met-i İslâm* adlı ilmihali bu konuda Cumhuriyet'ten önce yazılanların en derli toplusudur. Eserlerinin bilimselliği ve çokluğundan dolayı 1884'te Stockholm'da toplanmış olan Müsteşrikîn Cemiyet-i İlmiyyesi (Oryantalistler Bilim Cemiyeti) tarafından kendisine Altın Liyâkat Madalyası verilmiştir. Bu madalya halen Galatasaray Lisesi Müzesi'ndedir. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihnî-efendi>. Eserin baskıları: Kısım-ı Evvel 1310/1893; Kısım-ı Sâni Kitâbu't-Tahâre, 1320/1903; Kitâbu's-Salât 1322/1905; 2. Kısım, Şirketi Murettebiyye, İstanbul, 1328/1910; İstanbul, 1957; İslam Mecmuası Yayınları, İstanbul, 1986. Kitâbu's-Savm 1322; 2. Kısım, Şirketi Murettebiyye, İstanbul, 1328/1910. Kitâbu'l-Hac ve's-Sayd ve'z-Zebâih ve'l-Udhiyye ve'l-Akika 1322/1905; 2. Kısım, Şirketi Murettebiyye, İstanbul, 1329/1911. Kitâbu'z-Zekât, 1322; Kısım-ı Sâlis Munâkehât ve Müfârekât, Şirketi Murettebiyye, İstanbul, 1324/1906; 1326/1908; 1398. Türkçe Baskısı: *Ni'meti İslâm Büyük İslam İlmihâli* adıyla Salah Bilici Kitabevi, Huzur Kitabevi, İstanbul, 1978; Huzur Kitabevi, İstanbul, 2008. Nadir Eserler Kitaplığı, İstanbul, 2014. Sadeleştirme: Celal Yıldırım, Millî Gazete Yayınları, ts. Eser ile ilgili şu değerlendirme yapılmıştır: "Bu kitap son asır âlimlerinden Hacı Zihnî Efendi'nin en değerli eserlerindedir. Müellifin gerek üslubundaki ifade kudreti gerek vukûf derinliği ve gerekse malûmat zenginliği bakımından eşsiz bulunan eserinin bu üstün özelliklerini mümkün olduğu kadar bozmadan bugünkü nesillere aktarabilmek için büyük emek ve gayretlerle sadeleştirilmiş tam metnidir. Eserin muhtevasındaki bilgi zenginliği bütün Fıkıh kitaplarını toplayıp öz olarak içine alacak genişliktedir. Eser, Sunnet Ehli'nin itikatta ve amelde en doğru esaslarını ihtiva eden en muteber kitabıdır. <https://www.imge.com.tr/kitap/nimet-i-islam-buyuk-islam-ilmihali-2-hamur-mehmet-Zihnî-efendi-9789944301497> Erişim Tarihi 06 09 2021.

²⁸ Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1294/1878.

²⁹ Baskıları: 1. Baskı, Şirket-i Kütübhâne-i Mürettibiyye, İstanbul, 1304/1887; 3. Baskı, Dâru Tıbaatî'l-Âmire, İstanbul 1327 /1910.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

*Hanımlar İlmihâli*³⁰

*Kızlar Hocası Yahud Küçük Hanımlar İlmihali*³¹

*el-Kavlü's-Sedîd fî İlmi't-Tecvîd Yâhud Tecvîd-i Cedîd*³²

*Ta'likât alâ el-Câmi'u's-Sahîh liMuslimin*³³

*el-Muhtasarât fî Mesâilî't-Tahâreti ve'l-İbâdât*³⁴

*Buğyetü't-Tâlib fî Tercemeti Tuhfeti'r-Râğıb fî Sîreti Cemâatin min A'yâni Ehli Beyti'l-Etâyib*³⁵

*el-Muntahab fî Ta'lîmi'l-Luğati'l-Arab*³⁶

el-Muşezzeb Yahud Mektebi Edeb (el-Muretteb) fî Nahvi

*Lisâni'l-Arab*³⁷

3.Literatür

3.1.Kitaplar

1.Sadi Çögenli, *Müderriş Hacı Mehmed Zihni Efendi Bibliyografyası*³⁸

2.Ahmet Turan Arslan, *Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Mehmed Zihni Efendi*³⁹

3.Bedreddin Çetiner, *Tarihte İz Bırakan Meşhur Kadınlar H. Mehmed Zihni Meşâhîru'n-Nisâ*⁴⁰

3.2.Yüksek Lisans Tezleri

1.Osman Güman, *XIX. Yüzyılda Nimet-i İslâm Kitabı Çerçevesinde İlmihal Fıkhu*⁴¹

³⁰ İstanbul, 1321/1924. "48 sayfadan oluşan *Hanımlar İlmihâli* ise öncekine nispetle daha ayrıntılıdır. Bu kitapta bütün ibadetlere yer verilmiş, ayrıca kadınlara özel haller de muhtasar bir şekilde açıklanmıştır. Müellif, *Kızlar Hocası*'nda yeterince bilgi verdiği namazın kılınışı şekli vb. bazı konulara bu kitapta yer vermemiş ve önceki esere müracaat edilmesini hatırlatmakla yetinmiştir. Dolayısıyla bu iki kitap birbirini tamamlayıcı niteliktedir." Güman, Osman, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İlmihal Literatürü (1839-1922)", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2014, c. 12, sy. 23, s. 175.

³¹ İstanbul, 1324/1907. "Kızlar Hocası ve Hanımlar İlmihali'ni ise Zihni Efendi, küçük Nimet-i İslâm'ı telif ettikten sonra inâs mektepleri için ders kitabı olarak hazırlamış; ilki bu mekteplerin üçüncü sınıfında, ikincisi ise rüşdiye ve yukarısı inâs mekteplerinde okutulmuştur. 15 sayfalık küçük bir risale olan *Kızlar Hocası*'nda müellif, özet olarak inanç esasları, temizlik, namaz ve oruç bahislerini ele almış, zekât ve hacca ise "çocukların zekatla mükellef olmaması ve hacın da bir açıdan mâli ibadet olması" 30 dolayısıyla eserde yer vermemiştir. Ayrıca kitabın sonunda "vezâif-i edebiye" diye bir başlık açarak küçük kızların riayet etmesi gereken birtakım edepelere yer vermiştir." Güman, Osman, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İlmihal Literatürü (1839-1922)" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2014, c. 12, sy. 23, 174-175.

³² İstanbul, 1328/1911.

³³ İstanbul, 1331/1913.

³⁴ Baskıları: İstanbul, 1332/1914. Matbaası, 1339/1921; Doğuş L.T.D. O. Matbaası, Ankara 1957. Zihni Efendi, vefatına yakın *Nimet-i İslâm*'ın ibadetlere dair olan kısmını özetleyerek *el-Muhtasarât fî Mesailî't-tahâra ve'l-ibâdât* adlı eserini yazmış ve zekât ve hac bölümlerine *Nimet-i İslâm*'da mevcut olmayan bazı ilaveler yapmıştır. Güman, Osman, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İlmihal Literatürü (1839-1922)" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2014, c. 12, sy. 23, 175.

³⁵ Şâfiî âlimlerinden Şihâbüddin Ahmed b. Selâme el-Kalyûbî'nin *Tuhfetu'r-Râğıb* adlı risâlesinin tercümesidir. Soy itibariyle Ehl-i Bey'ten olan bazı zatların biyografi ve bazı menkıbeleri anlatılmaktadır. 1332 yılında İstanbul'da basılmıştır. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihni-efendi>.

³⁶ (Sarf kısmı), İstanbul, 1303/1886.

³⁷ İstanbul, 1311/1894.

³⁸ Erzurum, 1989.

³⁹ İstanbul, 1999.

⁴⁰ Şamil Yayınları, İstanbul, 1982.

⁴¹ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

2.Orhan İyışenyürek, “Mehmed Zihni Efendi’nin Nimet-i İslam Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi (Temizlik ve Namaz Bölümleri)”⁴²

3.İbrahim Öztürk, Mehmed Zihni Efendi’nin Nimet-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi (Oruç, Zekât, Hac ve Nikâh Bölümleri)⁴³

3.3.Ansiklopedi Maddeleri

1.Hulusî Kılıç, “Mehmet Zihni Efendi”⁴⁴

2.Ahmet Yesevi Üniversitesi, “Mehmet Zihni Efendi”⁴⁵

4.“Ni’met-i İslâm” Adlı Eserinin Namaz Bölümündeki Hadis Kaynakları Üzerine Bazı Mülâhazalar

Mehmet Zihni Efendi’nin hayatı ve eserleri üzerine “Sadra şifâ özellikle çalışmaların yapılamamış olması, eserlerinin kolaylıkla, hatta kütüphanelerde dahi bulunamamış olması bir karanlık devri daha hatırlatıyor ve kendisinin birçok yönlerinin daha bir süre meçhulümüz olmaya devam edeceğini haber veriyor. «Derya, katreden haber verir.» muktezasınca onun bilinen yönlerini bilinmeyen yönlerine anahtar yaparak dini ve ilmî sîretini ortaya koymak en makûl yol olsa gerektir.”⁴⁶ Tespitini haklı buluyor, telif ettiği *Ni’met-i İslâm* adlı eserinin en uzun bölümlerinden biri olan ve Türkçe tercümesinin 161-562. Sayfalarında yer alan 401 sayfalık Salât (Namaz) bölümüdür.⁴⁷ Bu bölümde genel olarak kullandığı hadislerin kaynakları üzerine bir değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Mehmet Zihni Efendi’nin *Ni’met-i İslâm* adlı eserini Yüksek Lisans tezlerinde ele alan Orhan İyışenyürek, Namaz ve Temizlik bölümlerinde bulunan hadislerin tahrîcini⁴⁸ İbrahim Öztürk ise Oruç⁴⁹, Zekât⁵⁰, Hac⁵¹ ve Nikâh⁵² bölümde zikredilen hadislerin tahrîc ve değerlendirmesini yapmıştır.⁵³

⁴² Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

⁴³ Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.

⁴⁴ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 2003. c. XXVIII, s. 542-543.

⁴⁵ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihni-efendi>.

⁴⁶ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihni-efendi>.

⁴⁷ Mehmet Zihni Efendi, *Büyük İslam İlmihâli Nimet-i İslâm*, İslam Dergisi Yayınları, İstanbul, 1986. s. 161-562.

⁴⁸ İyışenyürek, Orhan, *Mehmed Zihni Efendi’nin Nimet-i İslam Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi (Temizlik ve Namaz Bölümleri)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

⁴⁹ Mehmet Zihni Efendi, *age*, s. 565-641. Öztürk, İbrahim, *Mehmed Zihni Efendi’nin Ni’met-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi (Oruç, Zekât, Hac ve Nikâh Bölümleri)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006. s.

⁵⁰ Mehmet Zihni Efendi, *Ni’met-i İslâm* s. 645-674.

⁵¹ Mehmet Zihni Efendi, *age*, s. 677-746.

⁵² Mehmet Zihni Efendi, *age*, s. 749-936.

⁵³ İbrahim Öztürk, Yüksek Lisans Tezinde ele aldığı Mehmet Zihni Efendi’nin *Ni’met-i İslâm* adlı eserinin Oruç, Zekât, Hac, Nikâh ve Talâk bölümlerindeki hadislerin tahrîc ve sıhhatiyle ilgili olarak tezinin sonuç bölümünde şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Zihni Efendi, *Nimet-i İslâm*’ın Oruç bölümünde 49, Zekât bölümünde 8, Hac bölümünde 30 ve Nikâh ve Talâk bölümünde ise 36 hadis rivâyet etmiştir... Oruç, Zekât, Hac, Nikâh ve Boşanma bölümlerine ait toplam 123 hadis, hadis kitaplarındaki yeri tespit edilmiş; ulaşabildiğimiz kadıyla hadis âlimlerinin görüşlerinden yararlanarak, senedi hakkında bilgi verilerek, hadislerin tahrîc ve değerlendirmesi yapılmıştır. İncelediğimiz hadislerin ekseriyeti, “*sahih*” hadislerdir. Böylece fıkıh kitabı olan *Nimet-i İslâm*, *sahih* hadisler üzerinde sağlam bir temele dayanmaktadır. Değerlendirilmesi yapılan hadislerin içerisinde “*hasen, zayıf, garib, münker ve mevzu*” olan rivâyetler de bulunmaktadır. Bazen aynı hadis, bir âlime göre *sahih* olurken, diğer bir âlim tarafından *hasen*, hatta *zayıf* olarak kabul edilebilmektedir. Zayıf kabul edilen bir hadis de diğer bir âlime göre *sahih* olabilmektedir. Yine Rasûlullah’ın sözü/merfû olarak nakledilen bir hadis, *sahabe* sözü/*mevkûf* olarak da nakledildiği olmuştur. Bundan dolayı, hadis hakkında durum ve değerlendirme yapmak bazen zor

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm* adlı eserinin Namaz bölümünün hadislerinin tahrîci ve değerlendirilmesi Orhan İyışenyürek tarafından yüksek Lisans tez konusu yapıldığından dolayı sadece Namaz bölümünde kaynak kullanımı üzerine bazı tespitler yapacağız.

4.1.Fıkıh Kitaplarından Nakillerinde Kaynak Kullanımı

Mehmet Zihnî Efendi *Nimet-i İslâm* adlı eserinde Fıkıhî konularda Fıkıh âlimlerinin eserlerinden nakilde namaz bölümünde yer alan konularda kaynak kullanımında ilgili âlimlerin ismini vererek örneğin “Ebû Hanîfe’den (ö. 150/767)iki ayrı rivâyet vardır.”⁵⁴ Tahtâvî (ö. 1231/1816), tarafından benimsenen görüş şudur”⁵⁵, “Tahtâvî’nin açıklamasına göre”⁵⁶ “Tahtâvî der ki”⁵⁷, “İmâm Muhammed (ö. 189/805) ve İmâm Ebû Yûsuf’a (ö. 182/798) göre sünnettir.”⁵⁸ İmâm Ebû Yûsuf’un amel edilen veya fetvâ verilen (muftâ bih) görüşüne göre⁵⁹ gibi ifadelerle görüşlerini kitabında zikretmiştir.

Mehmet Zihnî Efendi *Nimet-i İslâm* adlı eserinde bazen konuyla ilgili bir kitaptan naklinin sonunda *Şerhu’l-Munye*⁶⁰ *Durru’l-Muhtâr*⁶¹ gibi kitap ismi de kaydetmiştir.

4.2.Hadîs Kitaplarından Nakillerinde Kaynak Kullanımı

Mehmet Zihnî Efendi *Nimet-i İslâm* adlı eserinde hadislerin kaynak olarak kullanımında herhangi bir müellifin veya eserinin ismi vermeden hadisleri zikretmiştir. Eseri sadeleştirilenler onun kullandığı hadislerin kaynaklarını esere düştükleri dipnotlarda göstermişlerdir. **بُنَى الْإِسْلَامِ** “İslâm, beş temel esas üzerine kurulmuştur.”⁶² Hadîsinin kaynaklarında olduğu gibi. **“أَنَّ اللَّهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ** Allah, erkek ve kadın her Müslümana her bir gün ve gecede 5 vakit namazı farz kılmıştır.”⁶³ Hadîsinde olduğu gibi.

Mehmet Zihnî Efendi, bazen **hadîsin sahbâî râvîsinin ismini zikretmiştir**. “İsfar Hz. Enes’ten (Allah ondan razı olsun) rivâyet edilen faziletin kolaylıkla elde edilmesine sebeptir.”⁶⁴ Hadîsinde olduğu gibi. “Enes’in Allah ondan razı olsun rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır ki: “Kim sabah namazını cemaatle kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar Cenâb-ı Hak’ı zikrederek oturur ve sonra iki rekat namaz

olabilmektedir... 77 adet olan **sahîh-hasen** hadislerin oranı, toplam hadisler içinde (%62,60) iken, hakkında **zayıf** hükmü verilen 34 hadis oranı ise (%27,64)’dir. **Mevzû** hükmü verilen 4 adet rivâyet, ise hadislerin ancak (%3,25)’ini teşkil etmektedir. Kaynağı tespit edilemeyen 8 adet hadis oranı ise (%6,51)’dir. Görüldüğü üzere, hadislerin yarıdan fazlası, **sahîh-hasen** hadislerden oluşmaktadır.” Öztürk, İbrahim, *Mehmed Zihnî Efendi’nin Nimet-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi (Oruç, Zekât, Hac ve Nikâh Bölümleri)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006. s. 122.

⁵⁴ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 169.

⁵⁵ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 169, 179.

⁵⁶ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 179.

⁵⁷ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 180, 187.

⁵⁸ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 169.

⁵⁹ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 185.

⁶⁰ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 184.

⁶¹ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 185.

⁶² Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmiu’s-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, İmân, 2; Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu’s-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, İmân, 19, 22; Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, İmân, 3; Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, İmân, 13; Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 162.

⁶³ *Buhârî*, Zekât, 1; Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 163.

⁶⁴ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 175.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

kılırsa ona tam bir Hac ve tam bir Umre sevabı kadar sevap verilir.”⁶⁵ Hadîsinde olduğu gibi. Hadîslerin meâllerini zikrederek kaynak olarak kullanmıştır.

Mehmet Zihnî Efendi, **el-Buhârî'nin, Hz. Enes'ten rivâyetiyle Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur**” şeklinde bir açıklamayla hadîsi zikretmiştir: “Sizin biriniz kendisine isabet eden zarardan dolayı ölümü sakın temenni etmesin. Eğer ölümü temenniden başka çaresi kalmamış ise Ya Rabbi hakkımda yaşamak hayırlı oldukça beni yaşat da hakkında ölüm hayırlı oldukça benim ruhumu al desin.”⁶⁶

Mehmet Zihnî Efendi, “**hadîsin sahâbî râvîsinin ismini zikrederek**” hadîsi eserine almıştır: “Ukbe b.Âmir (Allah ondan razı olsun.) Efendimizden rivâyet ettiği hadîste bu üç vakti saymıştır. Rasulullah Efendimiz bize üç vakitte namaz kılmamızı ve ölümlerimizi gömmemizi yasakladı. Bu hadîsi İmâm Müslim rivayet etmiştir. Hadiste yer alan ölüyü gömmek cenaze namazını kılmak demektir. Çünkü o vakitlerde ölüyü defnetmek mekrûh değildir aralarındaki yakınlıktan dolayı defnetme cenâze namazından kinaye olmuştur Nitekim bu açıklamada aynı şerifte de vârid olmuştur. Burada râvî “ölülerimizi defnetmemizi” yerine “cenâze namazlarını kılmamızı” yasakladı demiştir.”⁶⁷

Mehmet Zihnî Efendi, bazen hadîs kaynağının ismini de zikrederek hadîsi eserine derç etmiştir: “**Sahîh-i Müslim'de anlatılıyor ki**” “Amr b. el- Âs (Allah, ondan razı olsun.) vasiyetlerinde: “Beni defnettiğini zaman deve boğazlarını peti Taksim olacak kadar müddet kabrimin yanında bulunuz ta ki ben sizinle istisnas (alışkanlık) az alışkanlık elde edeyim ve Rabbimin meleklerine nasıl cevap vereyim bileceğim bakayım demiştir.”⁶⁸

Mehmet Zihnî Efendi, namaz bölümünde kullandığı hadîslerin hangi kitabından aldığına dair kitap ismi vermeden “**Buhârî**”⁶⁹, “**Müslim**”⁷⁰ gibi musannıflarının isimlerini zikrederek hadîsi eserine derç etmiştir.

Mehmet Zihnî Efendi, namaz bölümünde kullandığı hadîslerde geçen kelimenin manasını da bazen açıklamıştır: “İlgili hadislerde yer alan “**ibrâd**” kelimesi soğutmak ve serinletmek demektir bu konudaki öğleyi ibrâd ediniz biraz tehir ederek kılınız. Çünkü şiddetli sıcaklık Cehennemın kaynamasındandır.”Hadîs-i şerîfinden alınmıştır.⁷¹

Mehmet Zihnî Efendi, namaz bölümünde kullandığı bir hadîsin izahında “**Tahtâvî der ki**” şeklinde bir açıklamayla: “geçen hadîsin “en faziletli olan budur.” anlamındaki kısmının Müslim rivâyet etmiştir bu kısım hadîsi tamamlar. Hadîse yer alan Allah Rasûlünün emirlerinin vâcib olmasına da bu kısım sebeptir.”⁷²

Mehmet Zihnî Efendi, bazen “**herhangi bir hadîs zikretmeksizin**” Peygamberimizin sünnetine dair bir açıklamada yapmıştır: “Kışın ilk ve son baharlarda öğle namazını erken kılmak müstehaptır. Çünkü Efendimiz Hazretleri (s.a.s.) serin zamanlarda öğle namazını vaktin girmesinden sonra kılarlardı.”⁷³

Mehmet Zihnî Efendi, konuyla ilgili istişhâd olarak getirdiği hadîsi zikrederken “**hadîs-i şerifte**” şeklinde bir beyân ile hadîsi sevk etmiştir: “Sabah namazını ısfarda kılınız. Çünkü

⁶⁵ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 175.

⁶⁶ *Buhârî*, Merdâ, 9. Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 556.

⁶⁷ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 183.

⁶⁸ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 551.

⁶⁹ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 177, 556.

⁷⁰ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 172, 561.

⁷¹ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 172.

⁷² Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 180.

⁷³ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 177.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

sevabı daha fazladır.Yine sabah namazını aydınlık yayınlanacak alınız ki size daha hayırlı olsun buyurmuştur.”⁷⁴ Hadisinde kaydettiği gibi.“Akşam namazının yıldızların çok da görülmesi ne kadar geciktirilmesi yasaklanmıştır.”⁷⁵ Hadisini kaydettiğinde olduğu gibi.

Mehmet Zihnî Efendi, “Ezânda cezimlidir, ikâmette cezimlidir.” Şeklinde hadisi zikrettikten sonra “**hadîs-i şerîfine göre**” şeklinde bir ifadeyle “ezân ve ikâmetin sözlerinin son harfleri hareketli değil sâkin olarak okunur. Cümlelerini birbirine bitiştirilmemek üzere sonları harekesiz olarak okunur ancak tekbirlerin bitiştirilerek okumalarında Ekber'in sonundaki “râ” harfleri fethalı olmak üzere harekeli okunmaktadır. Bu yanlıştır. Ezanda bilfiil ikâmetteyse niyet bakımından durmak (vakfe) vardır.”⁷⁶

Mehmet Zihnî Efendi, “**Hadîste**” şeklinde de rivâyeti zikretmiştir: “Gecenin sonunda kalkmaktan endişe edenler vitir namazını uyumadan önce kalsınlar gecenin sonunda uyanacaklarından Ümitli olanlarsa vitri gecenin sonuna doğru kılsınlar. Çünkü gecenin o vaktinde kılınan namazda Melekler bile gelir hazır olurlar en faziletli olan da budur buyurulmuştur.”⁷⁷

Mehmet Zihnî Efendi, “**Efendimiz Hazretleri buyurmuşlardır ki**” şeklinde bir girişle hadîsleri sevk ettiği de olmuştur: “Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar namazgâhında bekleyen kimseye İsmâîl'in (a.s.) evladından 4 köleyi azat eden kimse gibi olur.”⁷⁸

Mehmet Zihnî Efendi, namazların cem' ile ilgili cem' etmenin câiz olduğuna dair rivâyet edilen **istişhâd olarak kullandığı hadîsin kaynağını belirtmeksizin** hadîsteki hükmü: “Bir namazın vaktinin çıkmasına yakın bir süreye kadar geciktirilmesi şeklinde anlaşılır namazı vaktinin sonunda ikinci namazı da vaktinin başında kılmış olur.” Şeklinde izahla iktifa etmiştir. Buradaki hadîs, İbn Hibbân'ın Nâfî'den rivâyet ettiğine göre Nâfî şöyle demiştir: “İbn Ömer (Allah, ondan razı olsun) ile bir yolculuğa çıktım. Güneş batıp akşam vakti olup namazı kılmada gevşek davranınca “Akşam namazı” dedim. Bana döndü ve yoluna devam etti. Şafağın sonunda konakladığı yerde akşam namazını kıldı sonra şafak kaybolunca kamet getirip bize yatsı namazını kıldırdı. Namazdan sonra bize dönerek Rasûlullah (s.a.s.) yolculukta acele ettiğinde böyle yapardı.” dedi Bu Hadis sahihtir. Abdülhak şöyle dedi. Bu hadîs, onun her namazı vaktinde kıldığına dair bir nassdır. İbn Mes'ûd dedi ki: “Tek olan Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah (s.a.s.) iki namaz hariç her namazı vaktinde kılmıştır.”⁷⁹

Mehmet Zihnî Efendi, “**Peygamber Efendimiz buyurmuşlardır ki**” diyerek konu ile ilgili hadîsleri de zikretmiştir. Sabah namazını kılıp bağdaş kurmayarak o durumda herhangi bir şey konuşmadan 10 kere

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Lâ İlâhe İllallahu Vahdehu Lâ Şerikeleh Lehül Mülkü ve lehu'l- hamdu yuhyî ve yumît” duasını okuyan kimseye 10 sevap yazılır ve 10 günahı yok edilir. Cennetteki makâmı dua okumayanlara göre on kat yükseltilir O gün o kişi de her türlü şeytanın aldatmasından korunur cidden başka her türlü günah O gün o kimseyi takip etmez.”⁸⁰

⁷⁴ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 175.

⁷⁵ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 178.

⁷⁶ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 193.

⁷⁷ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 180.

⁷⁸ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 176.

⁷⁹ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 172.

⁸⁰ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm*, s. 176.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

Mehmet Zihnî Efendi, “Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde” şeklinde bir açıklamayla: “Ateş koruna basmak, kabre basmaktan ve kor üzerine oturmak, kabir üzerine oturmaktan daha hayırlıdır şeklinde hadîsin kaynağını vermeksizin rivayette bulunmuştur.⁸¹

Mehmet Zihnî Efendi, kabirleri ziyaret Âhireti hatırlattığı için menduptur ki “hadis-i şeriflerde” kabirleri ziyaret ediniz ki onlar sizin size ölümü hatırlatsın veya ahirette hatırlatsın”⁸²

Mehmet Zihnî Efendi, Bayram namazını kıldıktan sonra eve gelip nafile namaz kılınabilir. Efendimiz (s.a.s.) nafile namaz kılmaya da pek rağbet eder oldukları halde bayram namazlarından önce nafile namaz hiç kılmamıştır ancak bayram namazından sonra hane-i saadetlerine gelip iki rekat namaz kıldıkları olmuştur.” Şeklinde Peygamberimiz (s.a.s.) bir sünnetini de zikrettiği olmuştur.⁸³

Mehmet Zihnî Efendi, ikinci namazının yaz ve kış güneşin rengi değişmeyecek kadar geciktirmek müstehaptır. Çünkü böylece ikinci namazının sünnetini ve başka nafile namazları kılmaya fırsat bulmuş olur aleyhisselatu vesselam Efendimiz güneşin ışınları canlı durdukça ikinci namazını geciktirirlerdi” şeklinde Peygamberimizin (s.a.s.) bir sünnetini zikrederken eserinde ele aldığı konuyu da hadîsten istişhâdda bulanarak konunun daha iyi kavranmasına da zemin hazırlamıştır.⁸⁴

Mehmet Zihnî Efendi, nâdiren asıl hadîs kitabından almamış, “Hanefî fakihî İmamzâde’nin (ö. 573/1177) *Şir’atul-İslâm*’da anlatıldığına göre” şeklinde hadîsi almıştır. Hz. Hamza ve Hz. Caferi Tayyar, şehit oldukları zaman Rasûl-i Ekrem Efendimiz Hazretleri, kendi ev halkına Hamza Ca’fer’in aileleri için yemek hazırlamalarını emirle zira onlara kendilerine bakamayacak bir durum ârız olmuştur.” Buyurdular.⁸⁵

Sonuç

Mehmet Zihnî Efendi, Osmanlı Devleti döneminde yaşamış, eserlerini genelde Arapça ve Osmanlıca dillerinde yazmış ve tercüme de velûd bir İslam âlimidir.

Ni’met-i İslâm adlı eserinin 401 sayfalık bir bölümünü oluşturan namaz bölümünde konularında kaynak olarak kullandığı hadis kaynakları, İslâm’ın 2. Temel kaynağı olan hadîslere verilen önemin bir tezâhürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sadi Çöğenli, Ahmet Turan Aslan ve Bedrettin Çetiner Mehmet Zihnî’nin tercüme-i hâline dair kitaplar telif etmiş, Osman Güman, Orhan İyışenyürek, İbrahim Öztürk ise *Ni’met-i İslâm*’daki Fıkıh ve hadîslerin tahrîci üzerine Yüksek Lisans tezi yazmışlardır.

Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm* adlı eserinin namaz bölümünde Fıkıh kaynaklarından yararlanırken eserlerin isimlerini zikretmiş veya o konuda görüşünü zikrettiği fıkıh âliminin adını zikretmiştir.

Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm* adlı eserinin namaz bölümünde hadîslerden konulara dair örnekler verirken hadîslerin hangi kitaplardan alındığını zikretmeksizin, sıhhati üzerine herhangi bir nitelemeye bulunmaksızın “Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur.” “Hadiste

⁸¹ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm*, s. 555.

⁸² İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *el-Câmiu’s-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, Cênâiz, 47; Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm*, s. 555.

⁸³ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm*, s. 186.

⁸⁴ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm*, s. 177

⁸⁵ Mehmet Zihnî Efendi, *Ni’met-i İslâm*, s. 186.

14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

şöyle zikredilmiştir." "Hadis-i Şerifte te şöyle zikredilmiştir." Gibi beyân cümlelerinden sonra hadîsleri zikretmiştir.

Mehmet Zihnî Efendî, genelde el-Kutub-i Sitte olarak meşhû olan el-Buhârî (ö. 256/870), Muslim (ö. 261/874), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), İbn Mâce (ö. 273/887), et-Tirmizî (ö. 279/892), en-Nesâî (ö. 303/915) eserlerinin yanında diğer hadîs külliyyatından da istifade etmiş genelde kaynakların yerlerine işaret etmeksizin hadîsleri *Ni'met-i İslâm* adlı eserinde hem konuları izah ederken hem de delillendirirken kullanmıştır.

Mehmet Zihnî Efendi, nâdiren asıl hadîs kaynağından almadan bir başka kaynağın ismini zikrederek hadîsi eserine derç etmiştir.

Mehmet Zihnî Efendi, *Ni'met-i İslâm* adlı eserinin namaz bölümünde hadiste geçen kelimeyi bazen izah etmiştir. Hadîsten çıkardığı sonucu da zikretmiştir.

Kaynakça

Bakırcı, Selma, "İbnu'l-Verdî'nin Nasîhatu'l-İhvân Adlı Kasidesi ve Çevirisi", *Turkish Studies*, 2013, Cilt: 8, s. 13-20.

El-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmiu's-Sahîh*, I-VIII, Çağrı Yay., İstanbul, 1992

Güman, Osman, *XIX. Yüzyılda Nimet-i İslâm Kitabı Çerçevesinde İlmihal Fıkhı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000.

Güman, Osman, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İlmihal Literatürü (1839-1922)" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2014, c. 12, sy. 23, 167-211.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İyişenyürek, Orhan, *Mehmed Zihnî Efendi'nin Nimet-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrir ve Değerlendirilmesi (Temizlik ve Namaz Bölümleri)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Kılıç, Hulusî, "Mehmet Zihnî Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2003. c. XXVIII, s. 542-543.

Mehmet Zihnî Efendi, *Büyük İslâm İlmihali Nimet-i İslâm*, İslâm Dergisi Yayınları, İstanbul, 1986.

Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992

en-Nesâî, Ebû Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Öztürk, İbrahim, *Mehmed Zihnî Efendi'nin Nimet-i İslâm Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrir ve Değerlendirilmesi (Oruç, Zekât, Hac ve Nikâh Bölümleri)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.

et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992

<https://www.imge.com.tr/kitap/nimet-i-islam-buyuk-islam-ilmihali-hamur-mehmet-zihn-efendi-9789944301497> Erişim Tarihi 06 09 2021.

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-Zihn-efendi> Erişim Tarihi 09.10.2021.